

معرفی فصلنامه کتاب‌های اسلامی

○ امیرحسین شرافت

در فرهنگ اسلامی، پیشینه کتابشناسی و اطلاع‌رسانی آثار اسلامی که با اندکی تسامح، همان فهرست‌نگاری است، دست‌کم به نیمه نخست سده چهارم هجری می‌رسد.

کهن‌ترین فهرست نگاشت شناخته شده در جهان اسلام فهرست ابوالفرج محمد اسحاق معروف به ابن ندیم است که در نوع خود هم‌تا ندارد و از سال ۳۷۷ هـ / ۹۷۶ م. به یادگار مانده است. ابن ندیم در این کتاب، از فهرست کسی به نام یحیی بن عدی که از ورآقان بوده است، نقل کتاب می‌کند. بنابراین، این که فهرست ابن ندیم دومین و یا حتی چندمین کتابشناخت تا آن روزگار باشد، دور از باور نیست. ابوالعباس احمد بن علی نجاشی (۳۷۲-۴۵۰) صاحب رجال، محمد بن حسن بن علی طوسی، مشهور به شیخ طوسی (۳۸۵-۴۵۰) صاحب الفهرسته محمد بن علی بن شهر آشوب ساروی (۴۸۹-۵۸۸) صاحب معالم العلماء از دیگر فهرست‌نگاران بنام و متقدم‌اند.

در سده‌های اخیر نیز چند کتابشناسی بزرگ در جهان اسلام پدید آمده، از جمله کشف‌الظنون حاجی خلیفه و از همه گفتنی‌تر الذریعه الی تصانیف الشیعه کار سترگ شیخ آقا بزرگ تهرانی که در ۲۸ جلد به سامان رسیده است.

در انگلیسی و فرانسوی و دیگر زبانهای نزدیک به آن دو کتابشناخت را Bibliography گویند که از دو واژه یونانی «بیبلیوس» به معنای کتاب و «گرانو» به معنای نوشتن برآمده است. ببلیوگرافی در آغاز فقط برابر استتساخ کتاب بوده است و در مفهوم امروزی، نخستین بار در کتابنامه سیاسی گابریل نوده Gabriel Naude. Biblio graphia. politica. Paris. ۱۶۳۳ آمده است. چه سود اگر بگوییم در فهرست‌نگاری و کتابشناسی، همچون بسیاری از دانشها و فنون دیگر، پیشتازی با مسلمانان بوده و چه غمگانه که ناگزیر باید تن داد که از قضا، در این زمینه، هم آن که جلودار بود واپس مانده است؛ یعنی در حالی که در غرب انواع کتابشناسی و اطلاع‌رسانی منابع در رشته‌ها و موضوعات گوناگون و حتی پیش‌پاافتاده وجود دارد، در کشورهای اسلامی کاری درخور

فصلنامه کتابهای اسلامی؛ زیر نظر: احمد مسجد جامعی؛ سردبیر: محمدسمعی؛ مسئول تحریریه: محمدنوری؛ مدیرپژوهشی: محمدملکی؛ تهیه کننده: پایگاه اطلاع رسانی سراسری اسلامی (پارسا)؛ نشانی دفتر مرکزی: قم، خیابان شهید صدوقی، کوچه ۱۱، پلاک ۷۲، تلفن: ۰۲۹۱۰۷۰۵-۲۹۱۰۷۰۵؛ صندوق پستی: ۳۷۱۶۵-۱۵۹؛ اینترنت: www.islamicdatabank.com؛ هزینه اشتراک سالانه ۲۰۰۰۰ ریال.

نمی‌شود جوامع اسلامی از این نظر در رخوتی عمیق فرورفته‌اند به گونه‌ای که معرفی و اطلاع‌رسانی هرچند محدود آثار و منابع علوم اسلامی نیز توسط غیرمسلمانان و در نشریاتی با سابقه نزدیک به نیم قرن مثل (Index Islamicus) انجام می‌گیرد. این‌ها مسایلی است که ذهن بسیاری از اندیشمندان و متخصصان حوزه‌های علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی اسلامی را به خود مشغول می‌دارد. ایران نیز به عنوان یکی از قطب‌های فرهنگی جهان اسلام و یکی از مراکز بزرگ تولید و نشر آثار مکتوب اسلامی وظیفه‌ای مهم برعهده دارد. در این میان دو سالی است که فصلنامه کتاب‌های اسلامی پا به عرصه وجود نهاده و از پیشرفت قابل توجه و جایگاه مناسبی در بین مراکز تحقیقاتی و پژوهشی و اطلاع‌رسانی برخوردار شده است.

این نشریه به صورت فصلنامه منتشر می‌شود و از جمله نشریاتی است که زیر نظر احمد مسجدجامعی و به سردبیری محمد سمیعی منتشر می‌شود. اگر چه برخلاف مجلات تخصصی و علمی در صفحه عنوان یا شناسنامه این مجله، تعریفی از موضوع و محتوای آن ارایه نگردیده است، اما این نشریه، با هدف اطلاع‌رسانی در زمینه منابع علوم اسلامی از زاویه کتابشناختی، انعکاس پژوهش‌های اسلامی در این زمینه و معرفی آثار اندیشمندان مسلمان و غیرمسلمان در ارتباط با اسلام، پا به عرصه گذاشت.

فصلنامه کتاب‌های اسلامی توسط پایگاه اطلاع‌رسانی سراسری اسلامی (پارسا) تهیه و منتشر می‌شود و دفتر آن در شهرستان قم، خیابان شهید صدوقی، کوی ۱۱، پلاک ۷۲ و تلفن نشریه ۲۹۱۰۷۰۵ - ۰۲۵۱ است. این مجله دارای سایت اختصاصی به آدرس www.i.b.q.com است. همچنین اطلاعات آن از آدرس www.IslamicDataBank.com نیز قابل دسترسی است.

اولین شماره این نشریه در تابستان ۱۳۷۹ منتشر شد و از آن پس، اما با تأخیر، تا شماره هفتم آن منتشر شده است. این نشریه از دو بخش مشخص تشکیل شده است:

بخش اول که معمولاً کمتر از یک سوم مطالب مجله است به مقالات و گزارش‌هایی اختصاص دارد که با گرایش اطلاع‌رسانی و نقد آثار تهیه می‌شوند. مقالات این بخش به صورت موضوعی و با لحاظ جنبه‌های تخصصی اسلامی و اطلاع‌رسانی، به روش مقایسه‌ای و با تأکید بر جنبه‌های بین‌المللی، در قالب ویژه‌نامه منتشر می‌شوند. یکی از برنامه‌های خوب دست‌اندرکاران این نشریه که در شماره سوم آن ارایه شده، معرفی موضوعاتی است که تا شماره یازدهم به آنها پرداخته می‌شود. بر این اساس از شماره سوم به بعد، بخش مقالات سامان بهتری یافت و در هر شماره، موضوعی به صورت تخصصی مورد نقد و بررسی و تحلیل قرار می‌گیرد.

بررسی آماری تعداد مقالات منتشر شده تا شماره هفتم، نشان

می‌دهد که تاکنون در هر شماره به طور متوسط تعداد ۶/۸ عنوان مقاله منتشر شده است. این بررسی‌ها نشان می‌دهد که تعداد مقالات تا پایان شماره مذکور، ۴۷ عنوان بوده است که به وسیله ۳۰ نویسنده به رشته تحریر درآمده است. به طور کلی ۱۰ مقاله از کل مقالات، پژوهشی، ۱۶ مورد، معرفی و نقد کتاب، ۱۲ مورد گزارش و مصاحبه و ۸ مورد ترجمه می‌باشد که توسط اشخاصی با درجات مختلف علمی تدوین شده است. از مجموعه مقالات ارایه شده ۸ مقاله از یک نویسنده و سایر نویسندگان از یک تا حداکثر ۳ مقاله ارایه کرده‌اند.

بررسی دیگر، در زمینه موضوع مقالات ارایه شده نشان می‌دهد که اگر چه با گذشت زمان و انتشار شماره‌های جدید، انسجام موضوعی مقالات افزایش یافته و شاهد ارایه مقالات و گزارش‌های تخصصی هستیم، اما در برخی شماره‌ها به ویژه شماره هفتم، از موضوع‌هایی که در فراخوان جذب مقاله اعلام شده بود، تخطی شده است. بیشترین موضوعاتی که در شماره‌های منتشر شده به آنها پرداخته شده است عبارت‌اند از: چکیده‌نویسی منابع اسلامی، عاشوراپژوهی، احیای منابع خطی مسلمانان، مطالعات قرآن‌پژوهی، حقوق مؤلف و بالاخره معرفی و نقد کتاب. تأکید عمده نشریه بر چاپ مقالات و گزارش‌هایی بوده است که دارای صبغه اطلاع‌رسانی و جذابیت‌هایی جهانی باشند و در این راستا به موفقیت‌هایی نیز دست یافته است.

در یک ارزیابی اجمالی به برخی مقالات شاخص تا شماره هفتم اشاره می‌شود:

میزگرد «چکیده‌نویسی در ایران، گذشته، حال، آینده» (سال دوم، شماره پنجم) از نظر پرداختن به موضوعی تخصصی در حوزه کتابشناسی و طرح مباحث موردنیاز.

مقاله «جایگاه سهروردی‌شناسی در غرب» (سال دوم، شماره پنجم) نوشته مهدی امین رضوی و ترجمه محمدعلی جعفری در موضوع شخصیت‌شناسی.

«گفت‌وگو با استاد محمد خواجوی» (سال دوم، شماره ششم) در موضوع مصاحبه‌های علمی.

در زمینه ترجمه، مقاله «نقش شرق‌شناسان در خدمت به میراث عربی - اسلامی» (سال دوم - شماره ششم) نوشته علی‌ابراهیم نمله، ترجمه علی زاهدپور.

مقاله «وضعیت حقوقی - فقهی رایانه در ایران» (سال دوم - شماره هفتم) نوشته سیدحسن شبیری.

«کتابشناسی محمدمهدی شمس‌الدین» (سال اول، شماره دوم) در زمینه کتابشناسی.

بخش دوم فصلنامه کتاب‌های اسلامی که بیش از دو سوم حجم آن را تشکیل می‌دهد، اختصاص به کتاب‌شناسی بخش منابع اسلامی دارد. قلمرو این بخش تمام کتاب‌های منتشر شده در یک فصل است

که در یکی از موضوعات اسلامی نگارش یافته باشد. مسئولان این نشریه ضوابطی را در معرفی کتاب‌های اسلامی در نظر گرفته‌اند از قبیل این که منبعی که معرفی می‌شود به صورت کتاب منتشر شده باشد، بنابراین مقالات نشریات و پایان‌نامه‌ها معرفی نمی‌شوند. براساس ویژگی دیگر، کتاب‌هایی معرفی می‌شوند که دارای حداقل سطح پژوهشی باشند، بنابراین ویژگی، کتاب‌های کودکان و مجموعه‌های ادعیه و مانند آن معرفی نمی‌شوند.

خصوصیت دیگر کتاب‌های معرفی شده آن است که به یکی از موضوعات اسلامی و جهان اسلام پرداخته باشد. برای تعیین ملاک‌ها و محورهای اسلامی بودن منابع، از اصطلاح‌نامه علوم اسلامی که توسط پایگاه اطلاع‌رسانی سراسری اسلامی (پارسا) تهیه و تدوین شده است استفاده می‌شود. در این اصطلاح‌نامه، ۱۸ موضوع اسلامی اصلی و هزاران شاخه فرعی تعریف شده و هر منبع جدید بر اساس ساختار درختی، در یکی از موضوعات: اخلاق، ادبیات، اقتصاد و بازرگانی، تاریخ و جغرافی، جامعه‌شناسی، حدیث، حقوق، روان‌شناسی و علوم تربیتی، شخصیت‌شناسی، عرفان و تصوف، علوم سیاسی، علوم طبیعی و ریاضی، فقه و اصول، فلسفه و منطق، قرآن و علوم قرآنی، کلام، کلیات و هنر، قرار می‌گیرد.

از نظر محدوده جغرافیایی، تا شماره سوم، در این فصلنامه تنها کتاب‌های منتشر شده در ایران معرفی می‌شد اما از شماره چهارم، کتاب‌های منتشر شده در خارج از کشور نیز معرفی می‌شود.

یکی از نکات مهم، ملاک زمانی انتشار کتاب است که باید در فصل موردنظر باشد، اما در برخی موارد به خصوص در مورد کتاب‌های خارجی، این معیار رعایت نمی‌شود و بعضاً با چند ماه اختلاف توأم است. به اعتقاد مسئولان این نشریه، تعیین دقیق زمان انتشار کتاب در بازار به آسانی میسر نیست.

برای گردآوری و تدوین اطلاعات مأخذشناسی و چکیده‌نگاری آثار معرفی شده، از روش‌های بنیادی استفاده می‌شود و جز در مواردی که اطلاعات مستقیماً از ناشر یا نویسنده گرفته می‌شود، به هیچ فهرستی مراجعه نمی‌شود. شیوه تنظیم هر واحد اطلاعاتی در این کتابشناسی شامل سه قسمت اصلی؛ مأخذشناسی، نمایه موضوعی و چکیده است که با یک شماره پیاپی مشخص می‌شود. در مأخذشناسی هر مدخل، اطلاعاتی شامل: پدیدآورنده، عنوان اثر، مشخصات اثر، ارتباطات محتوایی، کدها و ملاحظات آورده می‌شود. چپ‌ساز مدخل‌ها براساس حروف الفبایی نام «پدیدآورنده» و پس از آن، مطابق ترتیب الفبایی «عنوان» شکل گرفته است.

در ارتباطات محتوایی، عنوان اصلی ضمن مبدأ در ترجمه یا متن تقدشده و مورد شرح و... ذکر می‌شود. در پایان اطلاعات مأخذشناسی، مجموعه‌ای از کدها شامل؛ شابک، دیوپی، کنگره و کد پارسا ذکر می‌شود که به اعتقاد برخی منتقدان، بخش مأخذشناسی را قدری سلوغ کرده و چنانچه مختصرتر باشد بهتر است. کد پارسا، کدی است که از طریق آن می‌توان به اطلاعات اثر از طریق سایت Bank Islamic Data دست یافت و انتخاب نام پارسا به جهت آن است که این فصلنامه توسط مؤسسه پارسا تهیه می‌شود، حرف B در ابتدای

کد پارسا نماد کتاب و S نماد مجموعه مقالات است.

در ارزیابی و مقایسه چکیده‌های این نشریه نسبت به موارد مشابه، آن را ساختار یافته‌تر و دارای روایی بیشتری می‌یابیم. همچنین چکیده‌ها نسبتاً مطابق زبان و ادبیات روز است و تلاش دارد که تمام نما باشد نه صرفاً راهنما. نکته دیگر در مورد چکیده‌ها، پیروی از الگوی خاصی است که برای یکسان‌سازی چکیده‌ها طراحی شده است. براساس این الگو؛ چکیده با جمله‌ای آغاز می‌شود که نمای کلی از کتاب را ارائه دهد و در ادامه انگیزه و هدف نویسنده از نگارش کتاب آورده می‌شود. سپس فرضیه و پرسش تحقیق، شیوه پژوهش، منابع، نتیجه و پیشنهادها، جایگاه اثر در میان آثار دیگر و در انتها ساختار مطالب و سرفصل‌های مهم واطلاعات نسخه‌شناسی درج می‌شود.

مطلب دیگر در مورد نسخه‌های انگلیسی و عربی این نشریه است که نشان از همت بلند بانیان و دست‌اندرکاران مؤسسه پارسا دارد و موجب کوشش تحسین‌برانگیز در پوشاندن بخشی از خلأ

اطلاع‌رسانی در زمینه منابع مکتوب اسلامی در جهان شده است. اقدام به ترجمه اطلاعات کتاب‌های اسلامی و انتشار آن به صورت مجله‌ای مستقل، آن‌گونه که در فصلنامه کتاب‌های اسلامی (Islamic Books Quarterly) به زبان انگلیسی صورت گرفته، در ایران کمتر سابقه داشته است.

نخستین شماره فصلنامه انگلیسی کتاب‌های اسلامی در تابستان ۲۰۰۰ میلادی منتشر شده و از آن تاریخ، سه شماره دیگر منتشر شده است و به گفته مدیر آن، دو شماره نیز زیر چاپ است. در این مجله علاوه بر ترجمه مقالات نسخه فارسی، از مقالات انگلیسی (original) نیز استفاده می‌شود و از چاپ مقالاتی که زبان اصلی آنها انگلیسی است و در نشریات دیگر درج شده باشد صرف نظر می‌شود. در بخش کتابشناسی این مجله به طور متوسط حدود پانصد کتاب در قالب اطلاعات جامع مأخذشناسی به همراه چکیده معرفی می‌شود.

انتشار هم‌زمان فصلنامه کتاب‌های اسلامی به زبان عربی (مجله‌الکتب الاسلامیه) نیز از جهت اطلاع‌رسانی آثار ایرانی و ارتباط فرهنگی با جهان عرب و اسلام، اقدامی سودمند و درخور توجه است. انتشار فصلنامه به زبان عربی، نیاز به در نظر گرفتن ویژگی‌ها و شرایط خوانندگان عرب زبان دارد که دست‌اندرکاران الکتب الاسلامیه با لحاظ آنها، سعی کرده‌اند که با ترجمه‌ای مفهومی و دقیق آن را پاسخ گویند.

در انتشار مجله الکتب الاسلامیه از زبان معاصر و به روز عربی و اصطلاحات و تعابیر جدید استفاده شده است. همچنین با در نظر گرفتن شرایط مذهبی و قومی اکثریت جمعیت مسلمان جهان، مقالات و اطلاعات کتابشناسی به گونه‌ای ارائه شده که از بروز مسائل اختلافی پرهیز شود.

نکته دیگر در مورد نسخه‌های انگلیسی و عربی، تأخیر طولانی در انتشار آنها است. در حالی که مطالب آخرین شماره منتشر شده آن (شماره پنجم) به ویژه در بخش کتابشناسی، مربوط به تابستان ۲۰۰۱ است، هنوز هم شماره ششم منتشر نشده است. از این نظر، از نسخه فارسی نیز، چند شماره عقب است.

در یک ارزیابی کلی و با اذعان به این که انتشار مجله‌ای تخصصی در حوزه اطلاع‌رسانی و کتاب‌شناسی اسلامی با ویژگی‌های سه‌زبانه بودن و انتشار هم‌زمان به صورت الکترونیکی، اقدام بسیار مثبت و شایان توجهی است و می‌تواند بخشی از خلأ وجود نشریاتی این چنین در جوامع اسلامی را پر کند، مواردی را یادآور می‌شود.

۱. در صفحه‌عنوان تعریفی از موضوع و محتوای نشریه ذکر نشده است. مناسب بود که این نشریه نیز مانند سایر نشریات تخصصی و علمی، در صفحه‌عنوان یا شناسنامه، محتوا و موضوع نشریه را مشخص کند.
۲. شماره سال با شماره مسلسل نشریه هماهنگ نیست. مثلاً شماره هفتم به این صورت درج شده: سال دوم، شماره هفتم، در صورتی که فصلنامه در سال ۴ شمار منتشر می‌شود!
۳. اگر شناسنامه مجله در پشت روی جلد درج شود، مناسب‌تر است.
۴. با توجه به معرفی کتاب‌های خارجی، تطابق سال شمسی با سال میلادی مفید است.
۵. در فهرست‌واره عناوین مناسب است کتاب‌های عربی و لاتین از فهرست کتاب‌های فارسی تفکیک شود.
۶. بهتر است عنوان کتاب‌هایی که زبان اصلی آنها لاتین است در صدر ذکر شود و در صورت لزوم ترجمه فارسی آن در زیر عنوان لاتین ذکر شود.
۷. اگر منابع خارجی در انتهای هر موضوع به صورت مستقل معرفی شوند مناسب است.
۸. با عنایت به تأکید نشریه بر اطلاع‌رسانی دقیق و کامل، در حالی که برخی مقالات مجموعه‌ها و یادنامه‌ها، مهم و مورد توجه است و در مآخذشناسی مورد توجه قرار گرفته است، در فهرست‌واره پدیدآورندگان و فهرست‌واره عناوین مورد غفلت واقع شده است.
۹. چنانچه فهرست الفبایی موضوعات، دو ستونی شود، چشم‌نواز بوده و از خستگی خواننده جلوگیری می‌کند.
۱۰. تهیه فهرست‌واره موضوعی سالانه یا دوسالانه از عناوین مقالات، موضوعات و پدیدآورندگان، مفید است.
۱۱. انتشار به موقع تا حد زیادی با اعتبار نشریه، سردبیر و هیأت تحریریه پیوند دارد و این مسئله باتوجه به موضوع فصلنامه کتاب‌های اسلامی که اطلاع‌رسانی می‌باشد، دارای اهمیت بیشتری است، اما متأسفانه با تأخیر یک ساله در انتشار مواجه است.
۱۲. کیفیت فیزیکی نشریه از جمله معیارهای ارزیابی یک نشریه است، مشخصات ظاهری این نشریه مثل قطع، کیفیت کاغذ، جلد و صفحه‌آرایی، مطلوب است، به ویژه برای نگهداری در کتابخانه.
۱۳. نشریه حاضر از نظر اطلاع‌رسانی، امور تبلیغی، فراخوان و نظرخواهی، در وضع مطلوبی قرار ندارد.
۱۴. امروزه میزان توجه نشریات به محیط الکترونیکی، جزو معیارهای ارزیابی آنها محسوب می‌شود. این نشریه برخلاف سایر نشریات تخصصی کتابداری و اطلاع‌رسانی کشور و باتوجه به نوپایی آن، از ابتدا دارای سایت اینترنتی بوده و اطلاعات آن به صورت تمام

متن (Text Full) در شبکه جهانی و روی لوح فشرده عرضه می‌شود.

۱۵. ملموس نبودن بازخورد این فعالیت علمی و فرهنگی به دلیل مشکلات توزیع و بازاریابی مناسب آن، مانند بسیاری از فعالیت‌های مشابه عرصه نشر، گریبانگیر دست‌اندرکاران فصلنامه کتاب‌های اسلامی نیز هست.

جا دارد با حمایت هرچه بیشتر سیاستگذاران فرهنگی کشور و همه علاقه‌مندان به نشر معارف اصیل اسلامی در جهان، ضمن برقراری ارتباطی دوسویه و فعال با مخاطبان بالفعل و بالقوه چنین محصولاتی، توفیق لازم در رفع معضلات فکری و پر کردن خلأهای موجود در این زمینه هر چه بیشتر حاصل آید.

برای آشنایی بیشتر نگاهی اجمالی می‌کنیم به شماره هفتم که آخرین شماره منتشر شده این مجله است. در این شماره به بخش مقالات و گزارش‌ها توجه بیشتری شده و از لحاظ موضوعی نیز به مسئله‌ای جدید که در حال حاضر فرهنگ و ارتقای علمی به آن وابسته است، یعنی حقوق مؤلف، پرداخته شده است.

پس از سر مقاله، گفت‌وگو با آقای دکتر ابوالقاسم گرجی با عنوان «حقوق مؤلف در فقه شیعه» به تفصیل درج شده است. مقاله دیگر از آقای سید حسن شبیری با عنوان «وضعیت حقوقی - فقهی رایانه» است. در این مقاله ضمن اشاره به تاریخچه زیرشاخه حقوق نرم‌افزار، به بررسی‌های نظری پژوهشگران فقه و حقوق و بسترسازی برای دستیابی به قوانین کارآمد در نیازهای روز پرداخته است. «هزینه درآمد آفرین حقوق نشر» عنوان مقاله خانم فریده خلعت‌بری است، مقاله دیگر «کپی رایت از دیدگاه اخلاق» است که توسط آقای سیدحسن اسلامی تألیف شده است. مقاله بعدی از آقای علی حب‌الله است که توسط آقای حمیدرضا سالارکیا ترجمه شده و در آن پیشینه تاریخی سرقت ادبی و علمی در جوامع اسلامی بررسی شده است.

«گزارشی مفصل از همایش بزرگداشت استاد سید حسین نصر» مطلب دیگر این بخش است. این همایش توسط دانشجویان و دوستان پروفیسور نصر با همکاری دانشگاه جورج واشنگتن در سال ۲۰۰۱ برای قدردانی از پروفیسور نصر و معرفی تلاش‌های طولانی وی در عرصه حکمت و مطالعات ایرانی و اسلامی و نقش برجسته او در معرفی میراث تفکر اسلامی به جهان غرب، برگزار شد. معرفی فهرست‌واره منابع اسلامی (index Islamic)، تفصیل آیات القرآن الحکیم و المعجم المفهرس لالفاظ القرآن الکریم، سه مورد معرفی و نقد و بررسی کتاب است که توسط آقای محمد نوری به رشته تحریر درآمده است.

قسمت کتاب‌شناسی این شماره از فصلنامه، حاوی بیش از ۴۸۰ کتاب اسلامی به زبان‌های فارسی، عربی، انگلیسی، فرانسه، آلمانی و... است که در زمستان ۱۳۸۰ در ایران و جهان منتشر شده‌اند.

هفت فهرست‌واره در پایان فصلنامه ضمیمه شده است که عبارت‌اند از: فهرست عناوین کتاب‌ها، پدیدآورندگان، ناشران، فهرست کدهای دیویی و کنگره مربوط به هر منبع و نمایه موضوعی از اطلاعات مندرج در منابع معرفی شده.